

Dino Butsatı Tərcümə etdi: Azad Yaşar

(Hekayə)

Keşikçilər çalimsiz və saqqalı qocanı zülmətə qərq olan zindan qapısından içəri atdıqları vaxt artıq axşam düşmüşdü.

Qocanın saqqalı bəmbayaz və iri idi, az qala özü boydaydı həтта. Qismən qaranlığa, qismən isə zülmətə bürünən kamerada onun saqqalından ətrafa zəif işıq dalğalarının yayılması digər məhbuslara müəyyən bir təəssürat bağışlayırdı.

Gözləri zülmətə hələ alışmayan qoca bu "dəlik"də tək olub-olmadığını anlaya bilmədiyindən səsləndi:

– Başqa kimsə var burada? Cavab olaraq qulağına hırıltılar və deyimlər dəydi. Sonra türmənin ədəb-ərkanına uyğun şəkildə hər məhbüs özünü ona təqdim elədi:

Xırıltılı səslə biri dedi:
– RikkardonMarçello, zor tətbiqiylə soyğun.

Sonrakı adam isə çəllək dibindən gələnə bənzəyən boğuq səslə dedi:

– BeççedaKarmelo, fırıldaqçı–residivist.

Sonra təqdimatın ardı gəldi:
– Marfiluçano, zorlama üstə.

– LavataroMaks, günahsız yerə.

Bu sözlərin ardınca şux bir qəhqəhə qopdu.

Zarafat hamının ürəyinə yağ kimi yayılmışdı: yoxsa əli onlarla qurbanın qanına bulaşan, quldur kimi ad çıxaran Lavataronu kim tanıyırdı ki?

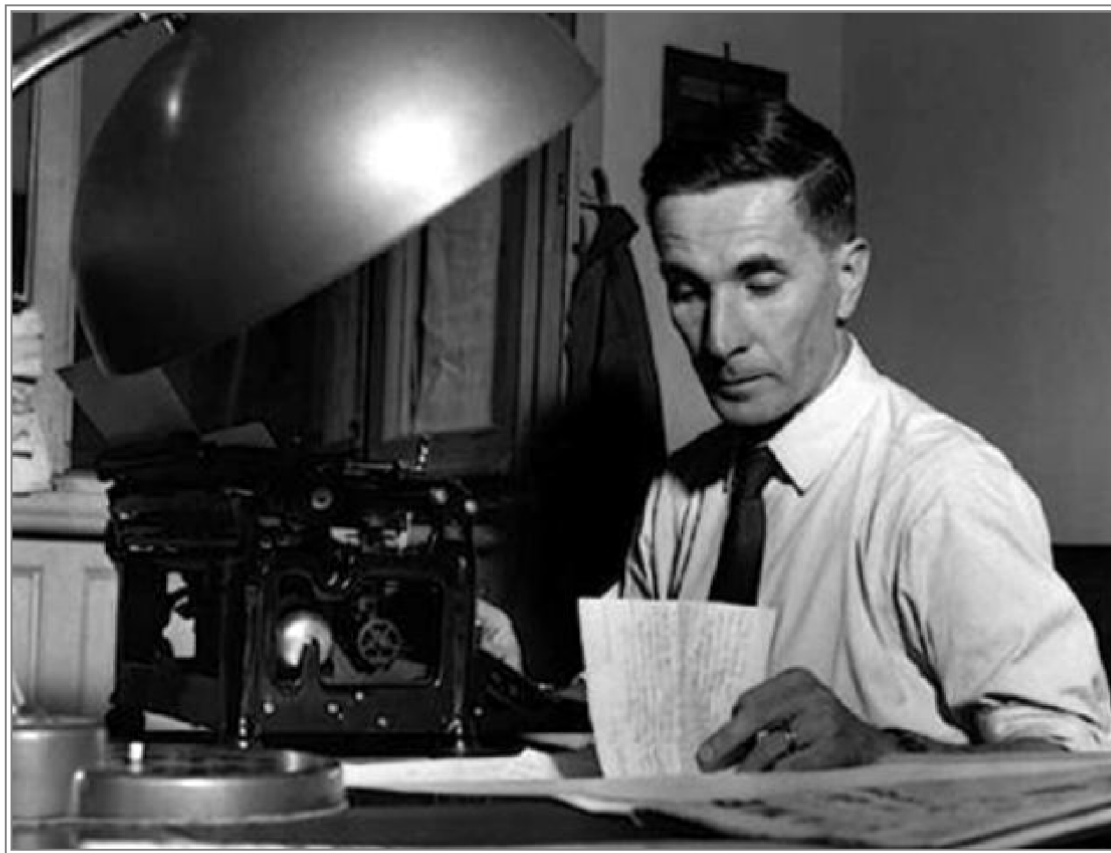
– EspozitoEnea, qatil, – deyən şəxsin səsinə özünü se-zillirdi.

Sonrakı adam tənənə ilə dedi:
– MuttironiVinçenço, ata qatiliyəm. Bəs sən, qoca kaftar, kim-sən və nəçisən?

Yeni məhbüs karıxdı:
– Mənmi?.. Əslinə qalanda, bu, heç özümə də bəlli deyil. Yolda məni saxlayıb, sənəd istədilər, mənim isə ömürbillah hər hansı sənədim olmayıb.

Kimse kinayə ilə:
– Hə-ə! Deməli, veyillənir-mişsən də, – dedi. – Bəs adın nədir ey sən?

İnsanın əzəməti

– Mənim adım... Morrodur. Ləqəbim isə... e...e... Böyükdür.

– Deməli, sən Böyük Morro-san. Heç də fəna səslənmiş, vallah! – deyə qaranlığı yaran səs bunu təqdir elədi. – Bu cana-cəsədə görə adın hədsiz yekəxana səslənir, o ada sən kimisinin onu sığar:

Qoca üzüyola halda razılaşdı:
– Haqlısınız, amma bunda mənim bir günahım yoxdur. Bu ləqəbi mənə sırf məzələnmək üçün qoymuşdular, sonra mən də buna alışmalı oldum. Həтта onu da deyim ki, bu ləqəbə görə başım defələrlə cəncələ də düşüb. Məsələn, bir dəfə... Amma bu, uzun əhvalatdır...

Məhbuslardan biri kobud şəkildə qocanın üstünə çıxmırdı:
– Danış, görək, danış deyirəm! Onsuz da burada bizim boş vaxtdan başqa heç nəyimiz yoxdur.

Kamera yoldaşları da onu dəstəklədilər. Axı, türmədə cansıxıcı keçən günlər üçün nəyləse baş qatmaq – əsl bayramdır.

Qoca razılaşdı:
– Yaxşı, siz deyən olsun. Bir dəfə mən şəhərdə (adı vacib deyil) boş-bekar dolaşırdım. Bu vaxt iri bir saray gördüm, həyətdəki nökrələr ləziz taamlarla dolu məcməyiləri ora-bura daşıyırdılar. Düşündüm ki, yəqin burada böyük bir ziyafət veriləcək, ona görə də sədəqə istəməkdən ötrü oraya yaxınlaşdım. Amma heç ağzımı açmağa macal tapmamış boyu iki metrə çatan bir

yekəpər yaxalığımdan yapışmaqla məni qamarladı və başırmağa başladı: "Bu, həmin oğrudur, nəhayət, ələ keçdi! Ağamızın çulunu da dünən bu çırpışdırmışdı. Necə sirtilibsa, təkrar bu qapıya gəlib! İndicə biz sən qol-qabırğanı sındırıraq, onda görürsən!" Soruşdum: "Mənim qol-qabırğamı? Əgər mən dünən buralardan ən azı otuz mil uzaqlarda idimsə, onda sizin malınızı necə oğurlaya bilərdim?!" O, çığır-bağırla: "Səni mən öz gözümə görmüşdüm. O çulu necə qamarlayıb qaçdığının canlı şahidiyəm", – deyə məni həyətin tən ortasına sürütlədi.

Qarşısında diz çöküb, yalvardım: "Vallah, dünən mən buralar-

dirib-ıçirməyi tapşırıdım nökrələrə. Təkrar yanına gələndə dedi: "Ey ahil dilənçi! Bu ad əhvalatında mənə qəribə gələn bir məqam var: vaxtilə Hindistana səfər etdiyimdə buna bənzər bir hadisə mənim də başıma gəlmişdi. Bir gün oradakı bazara satmaq üçün mal çıxartdım, satdığım malların əntiq və bahalı olduğunu gören xeyli insan maraqla başıma toplaşdı və mənim kim olduğumla, haradan gəldiyimlə maraqlanmağa başladı. Deyəndə ki: "Adım Böyük Morrodur", onlar təəccüblə soruşdular: "Böyük Morro? Sən haradadır o böyüklük, o əzəmət, ay tacir? İnsanın əzəməti – onun ağılındadır. "Böyük Morro" adında cəmi bir nəfər var, o

əzəmətli ola bilər?! Bütün yer üzündə vur-tut bircə dəne Böyük Morro var – o da bizim adanın sultanıdır, o, tarixdə öz qılıncıyla zəfərlər qazanan cəngavərlərin ən böyüyüdür. Sən bu yekəxanalığı-nı görə kim o, heç şübhəsiz, başını üzümə bizə əmr edəcək".

Onlar məni öz sultanlarının hü-zuruna gətirdilər: bu adamın zəhmindən hər kəs tük salırdı. Bəxtim onda gətirdi ki, nə baş verdiyini ona yerli-yataqlı başa sala bildim, bu qəribə təsadüfünə anlayış verilməz cəngavər qəhqəhə çəkdi, qandallarının açılmasını əmr elədi. Bahalı xətlər bağışlayandan sonra məni öz sarayı ilə tanışlığa dəvət elədi ki, onun yaxın və uzaq adaların xalqları üzərindəki qələbələrini isbatlayan misilsiz qənimətləri göstərib, öyünə bilsin. Aynlanda mənə bunları dedi: "Ey nüfuzlu alim, ey mənim adaşım! Bu hadisədə mənə heyratəmiz gələn o məqamdır ki, Avropa adlandırılan o uzaq ərazilərdə döyüşdüyüm vaxt başıma eynilə buna oxşar bir hadisə gəlib.

Öz döyüşçülərimlə meşədə irəliləyərkən qəfildən qarşıma kor-kobud dağlılar çıxdılar və məndən soruşdular: "Sən kimsən ki, öz silahlarının cingiltisiylə bizim meşələrin şirin yuxusuna haram qatırsan?" Mən də: "Böyük Morro-yam" dedim və düşündüm ki, bəlkə bu cavabla onların canına qorxu salım. Amma onlar istehza dolu təbassümlə soruşdular: "Böyük Morro? Yəqin sən bizimlə məzələnirsən? Sən kim sərgərdan bir döyüşçü hansı böyüklükdən, əzəmətdən dem vura bilər?! İnsanın əzəməti – onun nəfsinə hakim olmasında, ruhunun isə yüksəkliyindədir. Bu dünyada cəmi bir dəne Böyük Morro var və biz indi səni bir-başa onun yanına aparacağıq ki, əsl əzəmətin nədə olduğunu bəlkə aşkar anlayasan". Bunun ardınca onlar məni kiçik bir dəreyə apardılar, oradakı amanabənd bir komada cır-cındırından cin ürəkən, bəyaz saqqalı bir qocanı mənə göstərdilər. Deyilənlərə görə, o, bütün ömrünü təbiəti seyr edib, Tanrıya şükür eləməklə keçiribmiş. Düzü, o vaxta qədər mən Ondən daha hüzürlü, hər şeydən razı və yəqin ki, həm də bəxtəvər bir insan görməmişdim. Ancaq nə gizlədim, o yaşdan sonra həyat tərzimi dəyişməmə mənə tamamilə imkansız görünürdü.

Hansısa adanın sultanı müdrik bir alimə, alim də zəngin tacirə, həmin tacir isə onun qapısına dilənməyə gələn kasıb qocaya bax, bunları nəğil eləmişdi. Onların hamısının adı Morro imiş, həm də hər birisi bu və ya digər səbəblər üzündən "Böyük" ləqəbini qazanmışdı.

Qoca öz hekayətini tamamlayınca, qaranlıq kamerada digər məhbuslardan birinin səsi əks-səda verdi:

– Əgər mənim zərrə qədər ağıl varsa, belə başa düşdüm ki, o küleş komada yaşayan lənətgəlməş ahil və deməli, ən böyük Morro sən imişsən?

Qoca bunu nə təsdiqlədi, nə də inkar elədi, eləcə mızıldanaraq dedi:

– İndi nə deyim siza, ay oğul-balalar? Özünü də gördünüz ki, həyatda hər şey mümkün imiş!

Bunun ardınca hamı bir ara susdu, çünki həyatdakı bəzi şeylər həтта ən islaholunmaz əclafı da dərin düşüncələrə qərq edə bilir.

Öz döyüşçülərimlə meşədə irəliləyərkən qəfildən qarşıma kor-kobud dağlılar çıxdılar və məndən soruşdular: "Sən kimsən ki, öz silahlarının cingiltisiylə bizim meşələrin şirin yuxusuna haram qatırsan?" Mən də: "Böyük Morro-yam" dedim və düşündüm ki, bəlkə bu cavabla onların canına qorxu salım. Amma onlar istehza dolu təbassümlə soruşdular: "Böyük Morro? Yəqin sən bizimlə məzələnirsən? Sən kim sərgərdan bir döyüşçü hansı böyüklükdən, əzəmətdən dem vura bilər?! İnsanın əzəməti – onun nəfsinə hakim olmasında, ruhunun isə yüksəkliyindədir. Bu dünyada cəmi bir dəne Böyük Morro var və biz indi səni birbaşa onun yanına aparacağıq ki, əsl əzəmətin nədə olduğunu bəlkə aşkar anlayasan"

dan otuz mil uzaqdaydım. Bu, sizin şəhərə ilk gəlişimdir. Siz gəlin, Böyük Morronun səmimi and-amanına inanın". Qarşımdakı adam hey-rətdən lap gözlerini bərəldərək, soruşdu: "Necə, necə?" Təkrarlamalı oldum: "Böyük Morronun andına inanın". Qəfildən onu gülmək tutdu: "Deməli, sənmişsən Böyük Morro? Ay camaat, gəlin, bu cındıra bir baxın, sən demə, bunun adı Böyük Morro imiş!"

Sonra üzünü mənə tutub soruşdu:

– Sən heç bilirsən Böyük Morro kimdir?

– Yox, – dedim. – "Böyük Morro" ləqəbli başqa birisini tanı-mıram.

O yekəpər mənə izah elədi: "Böyük Morro – bir başqası yox, məhz bizim möhtərəm ağamızdır. Səfil bir dilənçi ikən, sən onun adını necə daşıya bilərsən?! Odur ki, işin fırtındır! Hə, odur, ağamız özü də buraya gəlir!"

Həqiqətən də, ağa qopan səs-küyə sarayından çölə çıxmışdı. Görkəminə görə bu adam nəinki şəhərin, bəlkə də elə yer üzünün ən zəngin adamına bənzəyirdi. Yanaşım, məni başdan-ayağa süzdü, bəzi suallar verdi və gülməyə başladı: hansısa lütün birinin onunla eyni adı daşmasına güldürdü o. Sonra buraxılmamı əmr elədi, məni sarayına apardı, qızıl, ləl-cavahirat saxladığı zirehli otağı mənə göstərdi, məni doyuncə ye-